

Plattdüütsch / Friisk



Pat (Jan Pörksen) wal abseluut foon Darrel (Thore Johannsen) waase, huum san taatje as.

FOTO: ET NORDFRIISK TEOTTER

En stark stuk!

Trii generasjoone foon faschermääns schan et iirwe ferårbe, wat's foon jare forfidre mafungen häåwe

NORDFRASCHLÖNJ „Unert fordäk“, deer fant huum aw en fasch-trawler et kwatiir foon e moonschap – ån dåt as uk di tiitel foon dåt naist teooterstuk, wat et Nordfriisk Teooter uner e liidjing foon Gary Funck aw e spaalteete broocht heet.

Önj trii aptooche spaalt et stuk tu trii tide aw trii ferschilie ainglische schaaawe: 1965, 1972 ån 2002. Dåt originåål „Under the Whaleback“ schriif di ainglönjer Richard Bean 2002. Et teel spaalt önj jü nordåinglisch stää Hull, wat en lung huuchsiifascher-histoori heet. Gary Funck heet e forläåg tut frasch ouerseet, wat en ordi stuk årbe wus. E rejii heet Lu-

cy Dunkerley üt London ouernümen. E hoonling spaalt aw siie unti önj Hull, wat foon

„Et as di swäärste bántje aw e wråål!“

Üt dåt programhäft tu „Unert fordäk“

Nordfräschlönj üt lik aw e onder sid foon e Weestsiiie lait. Önj aen tid ma åål da diskusjoone am en Brexit schölj dåt en kulturpolitisch tiiken weese, sü Funck. Hi jeeft Grutbritanien ai ap ån wan uk bloot üt en riin frasch schuchtwise. Önjt stuk gungt et am huuchsiifaschermääns,

am taatje, saane, bjarnsbjarne ån am jü fööl traditsjoon, dåt da saane jare taatje aw e siie ferliise ån oofting goorai wiise, huum jare ruchte taatje as. Deer wårt bili rüch maenouder amgången, duch gåns åiwen as bai da figuure uk en lāngen eefter hiimstoun ån familie tu märken.

Seeks kjarls stönje aw e spalteele (Gary Funck, Frerk Jacobsen, Luca Johannsen, Thore Johannsen, Malte Lindenberg, Jan Pörksen) ån iinj jung foomen (Miie Kahl), ouers bloots önj en latj rul. Et as en kjarlswråål, wat deer wised wårt. Önjt stuk wårt stääs groof am sex snååked, önj iinj wach san da siimääns bai tu flōken, åles as „ferfikd“.

For bjarne as dåt stuk ai toocht, sü wörd et uk awfoorie önjkünid. Et köö ouers weese, dåt et uk sam wåksene tufoole wårt ma åål dåt groow stuk snååk.

Da kameediespaalere bait spaalen tutukiiken as en belaawen, forålem Jan Pörksen ån Thore Johannsen. Dåt stuk „Unert fordäk“ brûkt niinj traditionål ferbining tut frasch, am frasch teooter tu weesen. Gåns önjt iindiilj! Et wörd 2003 fort jarst tooch önj London apfard, ouers bit nü nuch uler önj Tjüschlönj, wider aw tjüsch nuch aw ainglisch, ouers nü aw frasch. En stark stuk önj åle kånte ån keere. Dörte Erdbrügger Antje Arfstén

Öntreerbisjuk ön Kairem

NUURDFRIISLÖN Bi di Söl'ring Foriining jenicht di Wunterpausi me di aktuel Fuardrachsreeg ön't Heimatmuseum ön Kairem. Christoph Schmidt, di nii Direktor fan't Nordfriisk Instituut ön Bråist, stelt hóm salev en sin Aarber fuar. Fuarman Jürgen Ingwersen bigrööt di maning niisgirig Lir: „Ik hööpi, dat wü en Masi Niis tö weeten fo.“

Di nii Direktor fortelt kuurt fan di Histoori fan't Instituut en da diaraur, wat hi hentö maaket heer: Tö Bispöl heer hi di Internetsir fan't Instituut üp di niist Stant braacht en di Archeologii, sin Birik, ön di Struktuur iinbraacht. Bütendit wel hi fuaral fraagi, sa üs: Sen di Piiseler waarafstig sa brûkt uuren, üs't hok Museen weegi? Of sen's al en Klisjee? En hurdelling sjocht't me di Drachten üt, wat doocht ja üs daagligs Kluaðer? Diar wel'r gur aur forski en üp di Fraagen swaari. Bütendit jeft't en Saamling fan di volkskundlig Forsking üt di 1920er-Jaaren fuar Nuurðfriislön, wat'r ütwertri wel.

Al jer di Fuardrach bigent, nütet maning Sölring di Tir, me di nii Direktor tö snakin, diarmung Iarenmeföliger fan di Instituuetsforiining Willi Borstelmann. Lokaalforsker Lütje Taysen her sin

Skerlings tö friisk Straatennoomer mebraacht en dör sin Popiiren aur tö Christoph Schmidt. Sent muar üs 40 Jaaren es Thaysen Meföliger fan di Instituuetsforiining: „Ik her al gur Forbinjings tö't Instituut sent Nils Århammar, uk wat di Spraak öngair.“

Uk Birgit Hussel es tö di Fuardrach kemen. Jü wil hol aafter jens tö Bråist köör. Man omdat's uk jit aarbert, es't eks sa lecht fuar höör, dat's Tir heer. Fuar di Söl'ring Foriining es't uk ek langsen lecht en bliiv ön Forbinjing, aur wan em tö Bråist köör wel, waaret dit me Ön- en Offaart en hiili Dai.

Diarom es Jürgen Ingwersen bliiv, dat di nii Direktor, sent'r ön't Instituut bigent heer, al muarlop üp Söl wiar. Uk di Fuarwüf Maren Jessen nütet di Stöt fan di Eksperten ön't Instituut. Diar wiar em langsen welig tö helpen, wan diar en Fraag tö't Friisk es.

Man Schmidt sair ön sin Fuardrach uk, dat't Instituut di Spraakaarber ek salev maaki kür. Dit skul di Friisen salev laisti, wat jen fan di friisk Dialekten snaki. Hi rööp di Spraakfriisen diartö åp, dat's muar fuar jaar Spraak wårewi.

Karin Haug Franziska Böhmer



Eeðer di Fuardrach ging dit Snakin förter. FOTO: SVEN LAPPOEHN

Klaus Groth un sien Hang to de Melancholie

GARRN Klaus Groth unsen plattdüütschen Dichter, de „sien Moderspraak“ in de grote Literaturwelt bröcht hett. He is de „Dichterst“ vun de Plattdüütschen. He is uns „Goethe“. Düt Johr is sien 200. Geburtsdag.

Un „Klaus Groth“ sorgte för en Barg Lüüd in't Stallerhuus in Garrn bi de Vördragsreeg vun de Heimatbund Landschop Eiderstedt. Nich blots vun Eiderstedt, ok vun wieder weg, weren Lüüd kamen, as Renate Poggensee un Marianne Ehlers vun em vertellen deen. Marianne Ehlers is Referentin för Nedderdüütsch bi den Sleswig-Holsteenschen Heimatbund, Renate Poggensee is in'n Vörstand vun'n Heimatbund Landschop Eiderstedt. Se kaamt vun Welt op Eiderstedt un sünd dor nu ok wedder tosamen. Se sünd Süstern, un Platt is ehr Kinner-spraak un se hebbtin de letzten



In Garrn: Renate Poggensee und Marianne Ehlers. FOTO: HJR

Johren jümmers op Plattdüütsch to en bestimmte Thema vördragen.

So weer dat denn ok musenstill, as dat na dat Begröten dörch Heimatbund-Vörsitter

Hans Meeder losgüing. Wat deer dor beter passen as „Mien Jehann“. Dat is Klaus Groth. Dat is Kinnertiet. Dat is Lyrik op Platt, de nich schöner ween kann. Dat kannst naföhlen. Un

dat weer ok de Optakt vun sien Leven. Dorvun vertell Marianne Ehlers. Se wies de Stationen op: Sien Kinnertiet in Lüttenheid, wo he an'n 24. April 1819 op de Welt kamen is, un in Tellingstedt, wat sien „Jungspardies“ west is. Dor weer sien Moder her. Sien Vader is Windmüller west.

1834 keem Klaus Groth ut de School un worr Schriever bi'n Kaspeelvogt, later Schoolmeester in Heid. He harr an dat Lehrerseminar Tondern „rühmlich“ afslaten. Achtig Deerns harr he nu to ünnerwiesen, wat nich so ganz eenfach weer. Un he harr ok noch anner Interessen. He kreeg dat denn mit de Nerven un leet sik 1847 ut den Schooldeenst entlaten.

Allens leet he achter sik un gung na Fehmarn. Dor fung he denn richtig an to dichten. Un he harr Kontakte wunnen, to den Germanisten Karl Möllen-

hoff un den Paster Klaus Harms in Kiel, ok to den Heidelberger Professor Gervinus. Den sien Wark över de Düütsche Nationalliteratur harr he studeert. De hett em denn ermuntert, un so is dat 1852 to den „Quickborn“ kamen, sien Sammlung vun 53 Gedichten, de druckt worm sünd un em Geltung verschaffen deen. Düsse Gedichten harrn wi sünst wohl nich, wenn sien Gesundheit robuster west weer un he dat Schoolmeesternich opgeven harr. Vun 1853 an weer he in Kiel tohuus. Heir raadt hett he 1858 Doris Finke ut Bremen un harr mit ehr ok Kinner. 1878 is se an en lange Lungenleiden storven. Dat weer för em en grote Verlust.

Klaus Groth weer later Honorarprofessor in Kiel. To sien 80. Geburtsdag worr he Ehrenbürger vun Heid un Kiel. An 1. Juni 1899 starvt he dor.

Sien Leven worr erhellt vun

Gedichten un ut Prosa vun em. Dat maken de beiden Süstern richtig schön Toeerst geev dat Gedichten ut den Quickborn. Renate Poggensee weer sik mit ehr Süster eenig, wat „Groth en Hang to de Melancholie“ hatt hett.

De Bedüden vun Klaus Groth för uns Spraak arbeiden de beiden ok rut. Wat Fritz Reuter mit sien Romane un Johann Hinrich Fehrs mit sien Novellen för de plattdüütsche Literatur sünd, dat is Klaus Groth mit sien Gedichten för de Lyrik. Wat Hochdüütsch un Plattdüütsch twee Spraaken sünd, hett he verfloort.

Un dat he sachts en ganz grote Dichter ween is, weet wi vun Johann Peter Eckermann, Goethe sien Sekretär. De harr bi'n Besöök to Klaus Groth seggt: „Ach, wenn der alte Herr doch noch ihren ‚Quickborn‘ erlebt hätte.“

Hans Jörg Rickert